

BİR BÖLÜM ORMAN KÖYLERİNİN SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Prof. Dr. Uçkun GERAY¹⁾

Kısa Özet

Türkiye'de orman köyleri ayrı bir köy grubu olarak ele alınmaktadır. Bu araştırma Edremit, Milas, Fathiye ve Köyceğiz orman köylerinde yapılmıştır. Araştırma anket yöntemine dayanmaktadır. Amacı orman köylerinin sosyal, ekonomik, kültürel... özelliklerini ortaya koymak, halkla ilişkileri sağlıklı kılmak ve köylülük olgusunu belirlemektir. Resmi kurumların topladıkları istatistik bilgilerle bu özellikler bütünleştirilmelidir. Yöneltilen sorular sekiz başlık altında toplanmaktadır. Cevapların ancak bir bölümü bu makalede özetlenip yorumlanmaktadır. Araştırma sonunda orman köylerinin birbirine benzeyen yahut farklı olan özellikleri ortaya konmuştur. Edremit orman köylülerinin Muğla orman köylülerinden farklı kabul edilmesi gerektiği tespit edilen noktalar arasındadır.

1. GİRİŞ

Ülkemizde orman köylülerinin yoğun oluşu, bu köylülerin gelir düzeylerinin öteki toplum kesimlerinden önemli ölçüde düşük olması ve ormancılık uygulamalarıyla orman köylülerinin ileri ölçüde etkileşimi bunların öteki köylerden ayrı olarak ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bu gerçeği görmede ormancılar öncülük yapmışlar ve birçok araştırma gerçekleştirmişlerdir.

Bu araştırma orman köylülerinin sosyal, ekonomik, kültürel... yönleriyle daha iyi tanınmasına, teknik ve idari elemanların sağlıklı biçimde halkla ilişki kurmalarına, paralel çalışmalar ortaya çıktığında karşılaştırma yapılabilmesine, köylülük²⁾ olgusunun anlaşılmasına yardımcı olmak üzere düşünülmüştür.

Orman köylerinde geçerli olan insan modelinin saptanması ve karşılaştırmalar yapılması çok ilgi çekici bir çalışma alanıdır. Böyle bir çalışmada resmi kurumların esasen topladıkları bilgiler dışın-

1) İ. Ü. Orman Fakültesi, Orman Ekonomisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Büyükdere-İstanbul

2) Köylülük terimi Batı dünyasında da kullanılmakta olan bir terimdir ve paysannerie (Fr.) kelimesi ile ifade edilmektedir.

da kalan, yukarıdaki amaç bakımından en çok yarar sağlayacağı umulan özelliklerin saptanması gereklidir. Bu kapsamda kalan özellikler ise adeta sayısızdır. Kuşkusuz ideal olanı niteliklerin hepsinin ortaya çıkarılmasıdır. Ancak kısıtlayıcı pek çok nedenle, ister istemez, dar bir çerçevede kalınmak gerekmiştir.

2. ARAŞTIRMA METODU VE MATERYAL

Araştırma anket tekniğine dayanmaktadır. Bu amaçla 1984 yılında çalışmaya başlanılmış ve oluşturulan anket soruları, hemen hepsi konu alınan yöre köylerinden (Edremit, Milas, Fethiye ve Köyceğiz) gelen anket uygulayıcısı Fakültemiz öğrencileri ve eski OR-KÖY elemanı orman yüksek mühendisi Metiner Çalış'ın katılımıyla gözden geçirilmiştir. Anketin içerdiği 152 sorunun büyük çoğunluğu, zengin şıklara göre düzenlenmiş seçmeli sorulardır. Soru seçiminde ve düzenlenmesinde daha önceki benzer bir araştırma¹⁾ faydalı olmuştur.

Anket uygulaması 1984 yılı yaz aylarına yayılmış ve Orman Fakültesi öğrencilerinden Süleyman Samit, Nihat Yavaş, Ahmet Tolunay ve Turan Kır tarafından bitirme ödevi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

Anketçiler uygulamaya geçmeden önce eğitilmişlerdir. Anket yüzüze, sakin bir ortamda, deneklerin birbirlerinin cevaplarını denetleyemeyeceği bir düzen sağlanarak uygulanmıştır. Ayrıca her soru ve şıkları deneklere topluca açıklandıktan sonra işaretleme yapılmıştır. Anketçinin denekleri etkilemeyecek bir konumda olması sağlanmıştır. Anket, ilke olarak, her köyde bir kerede, toplu bir biçimde uygulanmıştır. Anket formlarına kimlik belli edecek bilgi konulmaması özellikle istenmiştir.

Araştırma alanı olarak Edremit, Milas, Fethiye ve Köyceğiz orman içi ve orman kenarı köyleri ele alınmıştır. Bunun en önemli nedeni, bu yörede oturan anketçilerin konuya ilgi duymaları ve içtenliğin bu yolla artırılabilmesidir. Her köyden, nüfusuna göre, 5-10 kişilik gruplar alınmış bulunmaktadır. Ormana 10 km. uzaklıktaki köyler kapsam dışı kalmıştır.

Denekler, ilgili köyde ikamet eden, ergin, tercihen orta yaş grubundan, erkek, ortalama yaş aktirecek niteliklere sahip, gelir gruplarına olabildiğince dengeli olarak yayılı, hane sahibi bireylerdir.

Edremit'ten 11, Milas'tan 10, Fethiye'den 9, Köyceğiz'den 11 köy kur'a yoluyla seçilerek kapsama alınmıştır. Toplam denek sayısı 375 ve toplam köy sayısı 41 olmuştur. Buna göre her köyden ortalama 9 denek alınmış olmaktadır.

Anketteki bilgilerin incelenmesi sonucu içtenliğin yeterli olduğu kanısına varılmıştır²⁾ Ancak yine de ilginin eksik olduğu ve anlaşılmadığı sanılan sorular dikkate alınmaksızın yorum yapma yoluna gidilmiştir.

Araştırma betimleyici (deskriptif) nitelikte bir araştırmadır. O nedenle asıl olarak karşılaştırmalar sırasında yararlı olabilmektedir. Öte yandan resmi kuruluşların toplamış olduğu istatistik bilgiler, eğer varsa, bu bilgilere eklenerek bütünlüklü bir tablo elde edilebilir.

Bu makalede, saptanan çok sayıda özelliğin belli bir bölümü, kısaca tanımlı yorumlanmaktadır.

1) GERAY, A. U. ve ACUN, E.- Orman Köylülerinin Kentleşmesi ve Orman-Köy İlişkileri (Safranbolu Örneği) İ. Ü. Orman Fakültesi Yayın No: 279, 1980.

2) Bu kaniya, cinsel alışkanlık, nikâhsız birlikte olma, kumar düşkünlüğü, Allah'a inanç, uyuşturucu hap kullanımı, kadının dövülmesi, çok kadınlı evlilik... vb. konulardaki tercihlerin işaretlenme yoğunluğuna bakılarak ve daha önceki benzer araştırmayla bu yoğunluklar karşılaştırılarak varılmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Bilgi Düzeyleri

Anketin bu bölümünde ilkokullarda kullanılan kitaplar çerçevesinde kalan, ayrıca günlük iletişimlerle kolayca edinilebilen bazı bilgileri, yalnızca genel bir kavram olarak yoklamak üzere sorular yöneltilmiştir. Soruların önemli bir bölümünün denekler tarafından doğru cevaplandırılmadığı anlaşılmaktadır. Edremit Orman Köyleri (EK) için genel ortalama bilgi düzeyi 38 puan (100 puan üzerinden); Muğla Orman Köyleri (MK) için 42 puan olarak hesaplanmıştır. Hemen tüm sorular MK tarafından biraz daha başarılı biçimde cevaplandırılmıştır. Genel olarak başarısız biçimde cevaplandırılanlar Anayasa'nın tanıdığı temel haklara, demokrasinin tanımına, ülkemizin en uzun akarsularına, yaya geçidine, Anayasa'nın hangi yıl kabul edildiğine, sindirim organına, çiçeklerin görevine ve ormanın faydalarına ilişkin sorular olmuştur.

Buna karşılık denekler arasında okuma yazma oranları çok yüksektir. En düşük yüzde değeri ise Milas için tespit edilmiştir (% 85).

MK ve EK yaklaşık 5. sınıfa kadar okuduklarını bildirmişlerdir. Ayrıca EK'dan herhangi bir kursa katıldığını bildirenler % 13 iken, MK için bu oran % 22 bulunmuştur.

3.2. Ekonomik ve Demografik Özellikler

Hem EK hem MK için ağırlığı olan sektörler tarım (% 41 ve % 42) ve ormancılıktır (% 17 ve % 17). EK için hayvancılığın sahip olduğu % 3'lük ağırlık MK için % 18'e ulaşmıştır. Kiracılık, ortaklık ve tarım işçiliği de MK'da daha büyük bir öneme sahiptir (% 7).

EK borçlarından çok alacakları olduğunu açıklamışlardır. Buna karşılık MK'da bu özellik tersine dönmüştür.

EK için ortalama tasarruf meylı % 14 ve MK için % 24 olarak hesaplanmıştır. Bu oranlar ülkeye genel ortalamasını (yaklaşık % 20) verecek oranlardır.

EK'dan, evlerinde haftada en çok üç kez et yemeği yapıldığını belirtenler % 31 iken bu oran MK da % 24'e inmektedir.

Ellerine çok büyük parasal olanaklar geçmesi varsayımında EK altın, hisse senedi, tahvil, emlak... gibi yatırımlara bu kaynağın % 15'ini, MK ise % 12'sini yönlendirmektedirler. Ancak, bunun sırasıyla % 8 ve % 10'unun altın şeklinde tasarruf edilmek istendiği ortaya çıkmaktadır.

Pazardan alınabilecek, ancak kendilerinin de ürettikleri gıda maddeleri açısından durum incelince EK ve MK arasında büyük bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de EK'da pazardan alınan pay genel ihtiyacın % 77'si olduğu halde, MK'da % 29'unu oluşturmaktadır. Pazardan satın alınabilecek gıda maddeleri yönünden MK daha bağımsız, EK ise pazarla daha çok bütünleşmiş durumdadır.

EK'nın pazarda satılabilen ve kendilerinin de ürettikleri ürünlerin % 74'ünü pazarladıkları hesaplanmıştır. MK için bu oran daha da azalmakta ve % 63'e inmektedir. Özellikle MK için otokonsumasyon ileri düzeyini sürdürmektedir. Muğla içerisinde Köyceğiz'de yukarıdaki oran % 78'e ulaşmaktadır. Yani pazar için üretim en ileri düzeydedir.

Toplam olarak ne kadar mal-mülk sahibi oldukları sorulduğunda EK'ya göre MK'nın daha fazla varlığa sahip olduğu, bu arada Köyceğiz'in en önde, Milas'ın en geride yer aldığı görülmüştür¹⁾.

1) Bu tip sorulara deneklerin içtenlikle cevap vermeyebilecekleri düşünülerek elde edilen bilgiler yalnızca karşılaştırma yapma amacıyla kullanılmıştır.

Kokulu ve şifalı bitki toplayıp değerlendirerek gelir sağlayanların sayıca EK ve MK'da % 15 ve % 17 olduğu; avcılıktan gelir sağlayanların ise EK'da % 3 ve MK'da % 11 olduğu görülmektedir. Ancak elde edilen gelir düzeyinin düşük olduğu kabul edilebilir. Buna rağmen bu sektörlerin, üzerinde önemle durulması gereken sektörler olduğu savunulabilir.

İlgi çekici demografik özellik olan göç eğilimi EK için % 21, MK için ise % 29 bulunmuştur. Köyünden göç etmek isteyenlerin oranı Milas'ta en büyük (% 38), Fethiye'de en küçük (% 20) çıkmıştır. Buna paralel olarak köyde yaşamak yerine kente yaşamayı tercih edenler EK için % 23, MK için % 39 çıkmıştır. Yine Milas bu bakımdan en önde yer almaktadır.

Demografik özelliklerden biri olan evlenme yaşı babadan toruna doğru incelenirse aynı kalmış görünmektedir (yaklaşık 21 yaş).

Kardeş sayısından hareketle, dededen toruna doğru, çocuk sayısının EK'da 3,1'dan 2, 3'e gerilediği; MK'daysa 3,9'dan 3,5'a gerilediği görülmektedir. Özellikle MK için önemli bir değişimin gözlemlendiğini söylemek mümkün değildir. Kaç çocuk sahibi olmak istedikleri sorulduğunda EK'da 2,3 ve MK'da 3,2 hesaplanmıştır.

Hayatta kalan çocuk sayıları ise EK için 2,1 ve MK için 3,2 hesaplanmıştır. Buna göre EK'da çocuk ölümlerinin % 9 ve MK'daysa % 11 olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. İletişim Özellikleri

İletişimin gelişmesinde etkili olduğunu sandığımız ilçeye (yahut kente) uzaklık, ortalama olarak EK için 15 km. ve MK için de 38 km. olarak hesaplanmıştır.

Buna bağlı olarak son yıl içerisinde EK 46 kez ilçeye indiklerini bildirmişken, MK yılda 32 kez ilçeye indiklerini açıklamışlardır.

Herhangi bir şekilde yılın belli dönemlerinde ne nedenle olursa olsun kente (yahut ilçede) kalkanlar EK ve MK için çok yakın yüzdelere ulaşmaktadır (% 27 ve % 28).

İletişimde etkili olduğu kuşkusuz olan gazete, EK'da % 70 oranında, şu ya da bu sıklıkta, satın alınmakta, fakat MK'nun % 61'i gazete satın almaktadır.

3.4. Yaşama Biçimi

Ele alınan orman köyleri genelinde her hanede ortalama 5 kişi barınmaktadır (EK'da 4,5 ve MK'da 5,2 kişi).

EK'da deneklerin % 46'sında koltuk takımı, % 84'ünde karyola, % 73'ünde radyo, % 67'sinde televizyon, % 59'unda buzdolabı, % 70'inde halı bulunmaktadır. Buna karşılık MK'daki deneklerin % 17'sinde koltuk takımı, % 61'inde karyola, % 85'inde radyo, % 46'sında televizyon, % 61'inde buzdolabı ve % 58'inde halı bulunmaktadır. Öteki bazı eşyalar da bunlarla birlikte dikkate alırsa EK'nun daha rahat bir yaşam biçimine ve daha üstün bir refaha sahip olduğu kanısı oluşmaktadır.

Buna paralel olarak EK'nun % 21'inin MK'nun % 10'unun ayrı kaplarda yemek yeme alışkanlığına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yine EK'nun evlerinin ortalama 3,3 odalı olduğu, MK'nun evlerinin ise 2,9 odalı olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca EK'da, helaların evin içerisinde yer aldığı bildirilenler % 28 iken, bu oran MK'da % 9'a inmektedir.

Evlerinin süslenmesi amacıyla MK ilk sırada fotoğraf (% 26), daha sonra duvar halısı (% 15) kullanmakta, EK için ise sıra değişmeksizin bunların kullanım oranları azalmaktadır (% 15 ve % 10).

EK, kahvede, evde çocuklarıyla, misafirlikte geçen boş zamanları % 63 ağırlık almış, buna karşılık MK'da bu ağırlık % 69'a çıkmıştır. Halk oyunları, şiir, türkü, kitap, gazete okumak, spor vb. etkinliklerle değerlendirilen boş zaman oranı EK için : 37, MK için % 31'dir.

3.5. Sosyal ve Psikolojik Özellikler

EK çevrelerinin kendilerine gerçek anlamında dostluk gösteren 4 kişinin var olduğunu, MK ise ortalama 3 kişinin var olduğunu açıklamışlardır. Buna karşılık, sadece ilgi ve yakınlık gösterenlerin sayısı sırasıyla ortalama 9 ve 8 olarak bildirilmiştir. EK ve MK'nun evlerine yaklaşık olarak haftada 2 kez gece, ailecek misafir gelmektedir.

Toplum içerisinde itibar gören bir aile oluşturmamanın belli başlı iki nedeni "çalışkan kişilerden oluşmak" ve "bilgili kişilerden oluşmak" şeklinde EK'da toplam % 47 ağırlık kazanmışken bu iki şık MK'da ancak % 36 ağırlığa ulaşmıştır. Zira "mal-mülk sahibi olmak" alternatifi MK'da % 21 ağırlık kazanmıştır.

Kısaca, çevrenizde kimleri önder olarak kabul eder ya da hissedersiniz, sorusuna EK ilk sırada, bilgi niteliği ön planda yer alan "yüksek tahsilli köyden biri ve öğretmen"i (% 33) göstermişler, ikinci sıradaysa eşit ağırlıkla (% 17) "muhtar" ve "baba" yer almıştır. Benzer şekilde bu şıklar MK için de aynı sırayı, değişik ağırlıkla da olsa (% 61 ve % 15) korumuşlardır.

"Neden çevrenizdeki bazı kişilerle birlikte hareket edersiniz" sorusuna alınan cevaplara göre, bu birliğin en önemli nedeni EK için % 23 ağırlıkla "aynı köyde ev sahibi olmak ve komşuluktan dolayı" olarak gösterilmiştir. Bu neden, ağırlık kazanarak (% 28) MK için de önemini ilk sırada sürdürmektedir. Fakat MK için 2. ve 3. sıraya "akrabalık" ve "menfaat birliği" belirgin şekilde yerleşmiştir.

EK'nun % 7'si bayram ziyaretlerinin gerekli olmadığına, MK'nun ise % 5'i bu ziyaretlerin gerekli olmadığına inanmaktadır. Buna ek olarak EK'nun % 46'sı, MK'nun % 44'ü bayram ziyaretlerinin mutlaka yapılması gerektiğini savunmaktadır.

"İçinde bulunduğumuz ekonomik şartları... topluca değerlendirdiğimizde geleceğinize güven ve ümitle bakıyor musunuz?" sorusuna EK % 25 ağırlıkla hayır cevabı, MK % 40 ağırlıkla hayır cevabı vermişlerdir.

Hem EK, hem MK için benzer düzeyde olmak üzere psikolojik kökenli korkular (yaralı görmek, kan görmek, hastane ziyareti, ölüm korkusu, yükseklik korkusu...) % 28 ağırlık taşımaktadır.

Alınan cevaplardan anlaşıldığına göre EK % 80 oranında çay, kahve, tütün alışkanlığı bildirmişlerdir. Bunu % 14 ile alkol alışkanlığı izlemektedir. Diğer alışkanlıklar konu değildir. MK'da ise azalan oranlarla bu iki sıra aynıdır (% 65 ve % 15). Cinsel zevklere ve kadın oynatmaya düşkünlük (% 7) ve kumar düşkünlüğü (% 8) MK'da 3. ve 4. sıradadır. Kumar alışkanlığı % 14 ile Fethiye'de büyük önem kazanmaktadır. Köyceğiz'de ise panaljin, novaljin gibi haplara alışkanlık (% 6) ile önemli bir düzeydedir. Uyuşturucu alışkanlığı % 1 düzeyindedir.

Arazilerinden haksız yere gaspedilen bir bölümün (sınır anlaşmazlığı) geri alınmasında, EK ve MK ilk sırada adli makamlara başvurarak, ikinci sırada aracı koyarak çözüm aramaktadırlar. Zor kullanma, korkutma gibi katı çözümlerin EK'da hemen hemen hiç ağırlığı olmamıştır. Buna karşılık MK'da bu şık % 9 ağırlık kazanmıştır.

EK ve MK'da şans oyunlarını (spor toto, milli piyango...) deneklerin sırasıyla % 52'si ve % 43'ü sık sık oynamaktadır.

3.6. Dinsel Özellikler

Alınan cevaplardan anlaşıldığına göre çeşitli ibadetlerin hemen hepsinde EK daha ileri ölçüde görevlerini yerine getirmektedirler. Unutmadan ve aksatmadan yerine getirilen dinsel yükümlülükler içerisinde EK ilk sırada bayram namazını, ikinci sırada orucu, üçüncü sırada cuma namazını ve sadaka-i fitreyi göstermektedir. MK ise, sırasıyla, bayram namazını, cuma namazını, sadaka-i fitreyi göstermişlerdir. Buna göre toplum denetiminin en az olduğu ve zekât en çok aksatılan ibadetlerdir.

EK % 11 oranında, MK ise % 10 oranında Allah'a inanmadıklarını belirtmişlerdir. Buna paralel bir soruya cevapta EK % 25 oranıyla ve MK % 17 oranıyla ahirete inanmadıklarını açıklamışlardır.

EK'nın % 22'si ve MK'nın % 29'u resim ve heykel yapmanın günah olduğu inancındadır.

Sevap kazanmak üzere başvurulabilen çeşitli yolların özetlenmesiyle anlaşılmaktadır ki, EK % 30 ağırlıkla kamu kurum ve kuruluşlarına ve demeklere destek olma ve yardım etme eğilimi göstermektedir. Doğrudan kişiden kişiye yapılan yardımlar ise % 50 oranında önemszenmektedir. Dinsel eylemler ise % 21 ağırlık almıştır. Bu durum MK için de benzerdir (sırasıyla % 28, % 24, % 49).

EK'nın % 77'si, buna karşılık MK'nın % 38'i, ekonomik şartlarının iyileşmesi durumunda ibadetlerinin artacağını belirtmişlerdir.

EK'nın % 49'u kadınların iyi örtünmeleriyle ahlâkın sıkı bir ilişkisi olduğunu ve ancak iyi örtünürlerse iyi ahlâklı olabileceklerini açıklamışlardır. Kadının örtünmesine yumuşak bakanlar ve hoşgörülü olanların oranı % 52'dir. MK'da bu oranlar sırasıyla % 52 ve % 48'dir. Denilebilir ki bu köylüler, bu yönden iki eşit kesime ayrılmış bulunmaktadır ve MK daha katı düşünmektedir.

Din adamlarına hangi sıklıkta ihtiyaç duydukları sorulduğunda, EK'nın % 7'si, MK'nın % 13'ü bunlar olmadan da dinsel işlerini yürüttüklerini belirtmişlerdir. Doğru veya yanlış, MK dinsel bilgilerine daha çok güvenmektedir.

Toplum içinde itibarlı bir aile oluşturma temel nedenleri arasında dindar kişilerden meydana gelme EK'da % 11 ve MK'da % 9 oranında, 7 şık arasından, 5. ve 6. sırada önemszenmiştir.

Hem EK, hem MK çevrelerinde önder olarak kabul ettikleri kişiler arasından din adamlarını, 9 şık arasından 4. sırada göstermişlerdir.

Çevrelerindeki bazı kişilerle birlikte hareket etme (dayanışma) bakımından "dini inançlardaki benzerlik" nedeni, hem EK, hem MK için, 6 şık arasından 4. sırada yer almıştır.

EK ve MK öteki dinlere karşı hoşgörüyü bakmaktadır denilebilir. Ancak aralarında hayli fark vardır. EK öteki dinlerden olanları dışlayan ve küçük gören fikirlere % 16 oranında ağırlık veriyorken, MK % 32 oranında ağırlık vermektedir.

Denekler İslâm dini bakımından din dışı ve bâtil olan birtakım tutum ve davranışları ayırtmede genel olarak başarısız olmuşlardır. Ancak MK'da en az dışlanan, başka bir deyişle en çok kabul gören inanışlar nazar ve yağmur duası olmuştur.

Deneklere nikâh bakımından düşüncelerinin sorulmasıyla anlaşılmıştır ki, EK'nın % 15'i ve MK'nın % 13'ü medenî nikâh yapmaksızın, sadece dinî nikâhın yeterli olduğuna inanmaktadırlar.

Diğer yandan, din emirleri veya tavsiyeleri olduğu için evliliği bir zorunluluk olarak düşünenlerin payı EK'da % 6 ve MK'da % 9 bulunmuştur.

3.7. Aile ve Kadın-Erkek İlişkileri

EK ve MK'da kız kaçırma yoluyla evlenenlerin oranı hâlâ önemli düzeydedir (% 23 ve % 19). Kız kaçırarak evlenme dededen toruna izlendiğinde her iki köy grubunda da bir azalma görülmektedir (EK için % 30'dan % 23'e; MK için % 22'den % 19'a).

EK için amca ve dayı kızları veyahut torunlarıyla ve öteki yakın akraba kızlarıyla evlenme eğilimi % 16 ağırlık kazanmışken, MK için bu oran % 30'a varmaktadır. Ancak genel eğilim akraba, hatta köy dışından kız alma biçimindedir (% 84 ve % 70).

Yeni evlenenler kimin yanında otursunlar sorusuna, EK % 62 oranında ayrı ev ve % 23 oranında damadın babasının yanında cevabını vermişlerdir. Bu oranlar MK için % 46 ve % 30 olmuştur.

Diğer yandan her iki köylü kesimi de süt kardeşleriyle evlenmeyi büyük bir oranla dışlamaktadır (% 95 ve % 91).

EK'nın bir bölümü (% 29) yetişkin kızlarının evlilik öncesi seçim yapmasına (flört), "karar ve seçim babayı ilgilendirir" gerekçesiyle izin vermemektedir. Bu oran MK'da % 38'e çıkmaktadır. İzin alma yoluyla gençlerin birbirlerini tanımaları EK ve MK'da % 6-7 dolayında seçilmiştir.

Diğer yandan bir erkeğin çok kadınla evlenmesine (poligami) EK % 32 oranında ve MK % 39 oranında hoşgörüyü bakmaktadırlar.

Nikâh türü bakımından ise yalnızca medenî nikâhı yeterli görenler EK'de % 40 oranındadır ve MK'da % 23'e inmektedir. MK'da en çok medenî ve dinî nikâhın birlikte yapılması seçilmiştir (% 41). Nikâhsız evlilik şıkkı % 2-3 oranında seçilmiştir.

EK'nın % 19'u ve MK'nın % 26'sı (müslümanlıkta) kadının dövülmesine cevaz olduğu düşüncesindedir.

EK'nın % 28'i ve MK'nın % 31'i kadının erkekten daha az zeki olduğuna inanmaktadır.

EK'nın % 47'si ve MK'nın % 61'i kadının çalışarak geçime katkıda bulunması gerektiğini kabul etmektedir.

Aile içerisinde otoritenin mutlaka erkekte olmasını isteyenler EK'da % 50 ve MK'da % 56 düzeyindedir. Bu açıdan demokratik cevapları seçenler EK'da % 34 ve MK'da % 24 olmuştur.

Şu işlerden hangisi yalnızca erkek işidir, sorusuna karşılık alınan cevaplara göre, kırsal ortam için konu olabilecek pek çok işten yalnızca erkeklerden beklenenler hemen hemen yok gibidir. Gerçekten de EK için çift sürmek (% 97), ağaç kesmek (% 84), ev yapmak-onarmak (% 84), odun kesmek (% 81) bile yalnızca erkek işi olarak görülmemektedir. MK'da bunlar yalnızca erkek işi olma özelliğini daha da kaybetmektedir. Tüm seçenekler dikkate alındığında EK 564 olumlu puan, MK 381 olumlu puan toplamıştır.

3.8. Ormanla İlişki Yönünden Özellikler

Daha önce bu orman köylülerinin gelirlerinin asıl olarak tarıma dayandığını, ormancılığın 2. veya 3. sırada geldiğini ve ağırlığının % 17 olduğunu belirtmiştik.

EK yılda yaklaşık 28 kez ve MK yılda 15 kez ava çıktıklarını belirtmişlerdir. Avcılıktan gelir sağlayanlar sayıca EK'da % 3 ve MK'da % 11 dolayındadır.

Kokulu ve şifalı sayılan bitkileri toplayarak gelir elde edenlerin payı sayıca EK'da % 15 ve MK'da % 17 dolayındadır.

Küçük sanayi işletmelerinden turizme kadar, sayılan çeşitli gelişme imkânlarından bu köylülere en az önem verileni ve ümit bağlanılanı ormancılık sektörü olmuştur. Nitekim EK için bu oran % 7 ve MK için % 10 düzeyindedir.

Ormanın yararlarından, zati ihtiyacı giderme, otlak vb. reel yararlar EK'da % 76 ağırlıkla önemsenmiş; MK'da bu yararların ağırlığı % 63 olmuştur. Dolayısıyla ormanın irreal yararları MK'da daha çok önemsenmiştir.

Üzerinde ağaç bulunmayan orman topraklarının en iyi biçimde ormancılıkta değerlendirilebileceğine inananlar EK'da % 38, buna karşılık MK'da % 55 düzeyindedir.

Dini açıdan kutsal (mübarek) olduğuna inanılma derecesi bakımından deneklere verilen şıklar arasında EK'da ilk sırayı zeytin (% 29), ikinci sırayı hurma (% 22), üçüncü sırayı orman ve ağaç (% 14) almıştır. MK'deki duruma gelince, ilk sırayı hurma (% 38), ikinci sırayı zeytin (% 29), dördüncü sırayı ağaç ve orman (% 13) almıştır.

EK ibadetlerinde, bayramlarında, özel günlerinde ormandan sağladıkları hemen hemen hiçbir bitki belirtmemişlerken, MK % 39 oranında mersin (*Myrtus communis*), % 13 oranında defne (*Laurus nobilis* L.), % 12 oranında günlük (*Liquidambar orientalis* Mil.) elde ettiklerini bildirmişlerdir.

Ormanın faydalarının ne olduğu sorulduğunda genel olarak, EK ve MK % 13-14 başarıyla cevap verebilmişlerdir.

4. GENEL SONUÇLAR

Ele alınan orman köylüleri her ne kadar okuma yazma oranları hayli yüksek de olsa, ilkokul düzeyindeki veyahut iletişim yoluyla kolayca edinilebilecek bilgilere bile oldukça düşük bir oranla sahiptirler. Okuma yazma oranındaki yükselmenin yetersizliği ortadadır.

Ekonomik açıdan EK ve MK birbirinden ayrı kabul edilebilecek köy gruplarıdır. EK, MK'ya göre daha refahlı, pazarla bağlantısı daha ileri, tasarruf eğilimi daha büyük, göç eğilimi daha az, doğurganlığın hızla gerilediği ve küçük aileye doğru gelişen ekonomik ve demografik özellikler göstermektedir. MK bu özellikler yönünden farklılık arz etmektedir.

EK ve MK'nın ortak olduğu birçok ekonomik özellikten bir tanesi ise alınla tasarruf eğiliminin çok baskın oluşudur.

Yine EK, MK'ya göre iletişim olanakları ve ilçeyle ilişkisi daha gelişkin köylerdir.

Bu özellikler yaşama biçimi kapsamında kalan özelliklere de etkili olmaktadır. O nedenle MK yaşam biçimi bakımından daha geride kalmış köylerdir.

Sosyal ve psikolojik özellikler yönünden her iki köy grubunun benzerlikleri bulunmakla beraber, farklılıklar da söz konusudur. Örneğin EK ve MK için geleneklere bağlılık düzeyi birbirine benzerdir. Ayrıca çevrelerinde önder olarak kimleri gördükleri, neden bazı kişilerle dayanışma içinde oldukları konularında da benzerlik vardır. Fakat buna karşılık, itibarlı bir aile oluşturmayı MK, fazla mal-mülke bağlamaktadır. Yine MK, geleceğe daha az ümitle bakan, şans oyunlarına daha az başvuran, anlaşmazlıklarda daha az hoşgörü sahibi, cinsel bağımlılıkları ve kumar alışkanlığı daha fazla olan, önder kişi olarak bilgili kişilere daha ileri ölçüde önem veren bireylerden oluşmaktadır.

Her iki köy toplumu da doğrudan kişilere yapılan yardımı, kurum ve kuruluşlar yoluyla yardıma tercih etmektedir.

Ayrıca her iki köy grubu kadının örtünmesini benzer bir ölçüde benimsemektedirler.

MK'da dinin etkisi daha baskın görünmektedir. Bu özellik onların dinsel bilgilerinin sağlıklı ve ibadetlerinin daha yoğun olduğu anlamına gelmemektedir. Hatta aksine bir durum vardır.

Aile ve kadın-erkek ilişkileri açısından EK ve MK'nın benzer yönleri bulunmaktaysa da farklı nitelikler çoğunluktadır. Örneğin, her iki kesimde de kız kaçırarak evlenme hâlâ önemli düzeydedir. Ancak EK'da bu oran daha hızlı bir biçimde azalmaktadır. Buna karşılık MK, kadının daha az zeki bulunduğu, yeni evlenenlerin damadın evine yerleşmesinin daha uygun görüldüğü, kızın evlilik öncesi eş seçmesine (bir çeşit flört) katı bakılan, çok kadınla evliliğin daha çok hoşgörüyle karşılandığı, yalnızca medeni nikâhı seçenlerin daha az olduğu, kadının dövülmesine daha az karşı çıkan, yakın akraba evliliğine daha çok eğilim gösteren, kadının ekonomik katkısına daha çok önem veren, otoriteyi erkeğe bağlayan, kadından beklenen, eve ve üretime ilişkin işlevlerin arttığı... bir köy grubudur.

EK'da ormanın maddi ve reel faydaları daha çok önemsenmektedir. Her iki köy grubu da refahlarının artırılması açısından çeşitli sektörler içinden en az ormancılığı önemsemektedir. EK, üzerinde ağaç olmayan orman topraklarının ormancılığa tahisine daha az ağırlık vermişlerdir. Her iki köy grubunun da ormanın yararlarına ait bilgileri hayli zayıftır.

LES CARACTERISTIQUES SOCIO-ECONOMIQUES D'UNE PART DES PAYSANS FORESTIERS

Prof. Dr. Uçkun GERAY

SOMMAIRE

Les villages forestiers sont considérés en Turquie comme un groupe de villages ayant caractéristiques à leurs propres. Cette recherche est réalisée dans les villages forestiers de Milas, Fethiye, Köyceğiz et Edremit par voie d'enquête. Les buts principaux visés sont de révéler les caractéristiques sociales, économiques et culturelles... de ces villages, d'assainir les relations publiques et d'éclaircir le fait de paysannerie. Les données statistiques collectées par les établissements officiels doivent être intégrer dans le contenu de la recherche. Il s'agit des 152 questions regroupées sous huit chapitres. Seulement une partie limitée des données obtenues sont résumée et interprétée dans l'article. A l'issue de la recherche on a mis en évidence plusieurs caractéristiques différentes et semblables des villages forestiers. D'autre part les villages d'Edremit et de Muğla sont deux groupes de villages acceptables distinctement l'un de l'autre.

1. INTRODUCTION

A cause de la forte densité des villages forestiers en Turquie et la liaison étroite entre les activités forestières et ces villages il est nécessaire de les prendre en considération différemment des autres.

Cette recherche est envisagée afin de mieux connaître leurs caractéristiques, de donner la possibilité de comparaison avec les autres secteurs de population et de connaître le fait de paysannerie.

Poser un modèle d'homme valable dans ces villages forestiers est une occupation intéressante. Au cours d'une recherche de ce type il convient de collecter les données avantageuses et relatives à ce

modèle et sauf celles qui sont d'ailleurs procurées par les établissements officiels. Il est évident que ces données sont innombrables. Mais à cause des conditions restrictives on est resté dans un cadre déterminé.

2. METHODE et MATERIEL

Cette recherche est basée sur une enquête réalisée sur place. L'enquête établie est appliquée au cours d'été du 1984. L'enquêteurs sont à la fois les habitants des endroits de recherche et les étudiants de La Faculté Forestière de L'Université d'Istanbul. L'enquête contient 152 questions et plusieurs alternatives pour chacune. L'enquête a été appliquée dans un milieu tranquille, en une fois en principe dans chaque village, face à face, dans une situation où les interviewés ne peuvent pas se contrôler les uns les autres. Après avoir expliqué une par une chaque question on a passé faire remarquer les alternatives. Enquêteurs aussi se trouvent dans une situation qui ne leur donne pas la possibilité de contrôler les interviewés. On a particulièrement demandé de ne pas mettre aucune signe révélant les identités des interviewés.

La recherche est réalisée dans les villages forestiers des districts d'Edremit, de Milas, de Fethiye et de Köyceğiz. La principale raison de ce choix est que les enquêteurs sont les habitants mêmes de ces districts. Ainsi on a désiré renforcer la franchise des réponses.

Les interviewés sont des individus habitants dans ces villages, d'âge moyen, chefs de famille, hommes, pris dans différentes catégories de revenus, reflétant une formation moyenne.

De quatre districts (Edremit, Milas, Fethiye, Köyceğiz) on a choisi par voie de tirage au sort respectivement 11, 10, 9 et 11 villages forestiers. Les nombres totaux des villages considérés et des interviewés sont respectivement 41 et 375. C'est à dire qu'il s'agit de 9 interviewés par village.

En d'autre terme 0,01 de la population est pris comme échantillon.

A l'issue de l'application de l'enquête le niveau de sincérité s'est trouvé satisfaisant. Mais quand même quelques questions qui n'attirent pas un intérêt suffisant et celles mal comprises ne sont prises en considération lors de l'interprétation.

C'est une recherche descriptive et utile à la structuration et à la comparaison des structures socio-économiques des villages. D'autre part dans le cas où l'on construit la liaison de ces caractéristiques avec les données statistiques collectées par des établissements officiels on peut obtenir un tableau encore plus complet.

Dans cet article on fait la présentation et l'interprétation d'une partie limitée des informations obtenues.

3. CONCLUSIONS GENERALES

Quoique les paysans considérés aient un taux d'analphabétisme très bas leurs connaissances au niveau d'école primaire et des informations liées à la vie quotidienne est très modeste. Il est évident que l'élévation du taux d'alphabétisme ne doit pas être accepté comme un critère satisfaisant du développement.

Du point de vue économique et démographique les paysans forestiers d'Edremit (EK) et les paysans forestiers de Muğla (MK) sont deux groupes différents. Effectivement les EK, par rapport aux MK, constituent une population ayant une vie plus aisée, une propension à épargner plus avancée, une relation étroite avec le marché, un taux de natalité décroissant, une structure familiale rétrécissante et une tendance d'émigration plus faible.

De plus, les EK sont des paysans dont les possibilités de communication et la liaison avec la ville sont plus progressées.

L'une des caractéristiques commune pour les EK et les MK se voit comme la domination de l'accumulation d'or.

Les caractéristiques ci-dessus influencent aussi celles concernant le mode de vie. Per conséquent les villages de Muğla forment un secteur sous développés.

Quoiqu'il existe quelques ressemblances entre les caractéristiques sociales et psychologiques dans deux groupes de villages, il y a aussi de grandes différences. A titre d'exemple, pour les EK et les MK le niveau de fidélité aux mœurs est à peu près le même. Il existe aussi une similitude quant à leur distinction de leader dans leur milieu, à leur choix de personnes avec qui ils peuvent se solidariser.

A la fois les deux groupes de villages préfèrent les aides faites directement aux individus au lieu des celles réalisées par l'intermédiaire des établissements et des institutions.

D'autre part les deux groupes de paysans soutiennent d'une façon semblable la nécessité de voir les femmes.

Mais en contrepartie l'augmentation de la considération générale d'une famille est liée par les MK à l'emploi du patrimoine. Les MK sont composés d'individus ayant moins de confiance et moins d'espérance pour leur avenir, se donnant moins aux jeux de hasard, ayant moins de tolérance lors des conflits, ayant plus de dépendance sexuelle, attribuant plus d'importance aux gens cultivés comme leader.

Il se voit que le pouvoir de religion se fait sentir encore plus lourd chez les MK. Cela ne veut pas dire que leurs connaissances religieuses et les fréquences de pratique sont plus dense chez-eux.

Quoiqu'il s'agisse de ressemblances dans le domaine de famille et le relation entre la femme et l'homme, les caractéristiques exposant des divergences sont en majorité. A titre d'exemple pour deux groupes de villages, se marier par voie d'enlèvement de jeune fille par séduction garde encore l'importance. Seul, chez les EK cette proportion diminue à un rythme rapide. En revanche les MK sont des paysans trouvant les femmes moins intelligentes, approuvant davantage les domiciles séparées pour les jeunes mariés, approchant rigide de la possibilité de flirt aux jeunes fille, regardant d'une façon plus tolérante la polygamie, choisissant "uniquement le contrat civil de mariage" avec un pourcentage plus réduit, refusant moins catégoriquement le fait de battre les femmes, ayant davantage la tendance de mariage entre les proches parents, donnant plus d'importance à l'appui économique apporté par les femmes, reliant davantage l'autorité à l'homme dans la famille. En outre les fonctions attachées à leur production et aux affaires de ménage que l'on attend de femmes se multiplient chez les MK.

KAYNAKLAR

- AKKAYAN, T., 1979. *Göç ve Değişme*. I. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2573, pp. 311
- AZİZ, A., 1982. *Toplumsallaşma ve Kültürel İletişim*. Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları No: 2, pp. 236
- BALAMIR, N., 1982. *Kırsal Türkiye'de Eğitim ve Toplum Yapısı*. O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Ara Yayınları T6-06-82, pp. 206

ERGİL, G., 1971. *Türk Köyünde Modernleşme Eğitimi Araştırması Rapor II*. Devlet Planlama Teşkilatı DPT: 999-SPD: 226, pp. 144.

GERAY, A. U., ACUN, E., 1980. *Orman Köylülerinin Kentleşmesi ve Orman-Köy İlişkileri (Saf-ranbolu Örneği)*. I. Ü. Orman Fakültesi Yayın No: 279, pp. 85.

GÖNEN, E., 1972. *Ankara'da Abidinpaşa Gecekondu Bölgesi Ailelerinin Yapısı, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Durumlarıyla Şehirleşme Dereceleri Üzerinde Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi (Doktora Özeti, Basılmamıştır), pp. 13.

GÖNEN, E., 1984. *Gönen İlçesi Köylerindeki Ailelerin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Durumlarına Dış Ülkeye Göç Olmanın Etkileri Üzerinde Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi (Basılmamıştır), pp. 12.

GÜVENÇ, B., 1979. *İnsan ve Kültür*. Remzi Kitabevi, pp. 411.

HACETTEPE Ü., 1971. *Türkiye'de Sosyal Araştırmaların Gelişmesi (Hacettepe Nüfus Etüdüleri Enstitüsü ve Türk Sosyal Bilimler Derneği Seminer Bildirileri 23-25 Şubat 1979)*. Hacettepe Üniversitesi Yayınları D-11, pp. 250

KARABAŞ, S., YEŞİLÇAY, Y. 1977. *Türkiye'de Toplumsal Bilim Araştırmalarında Yaklaşımlar ve Yöntemler (Seminer Bildirileri 17-19 Aralık 1976)*. O.D.T.Ü. Türk Halkbilimi Topluluğu Yayınları No: 2, pp. 302

KRECH, D., CRUTCHFIELD, R. S. 1965. *Sosyal Psikoloji*. I. Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 1154, pp. 296

PEKER, M., 1980. *Çorum-Çankırı Kırsal Yerleşmelerinde Farklılaşma*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı 3, Aralık 1980, pp. 44-61

ŞENYAPILI, T., 1978. *Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu*. O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayın No: 27, pp. 205

TUĞAÇ, A., YURT, İ., ERGİL, G., SEVİL, H. T., 1970. *Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması Rapor I* Devlet Planlama Teşkilatı DPT: 860-SPD: 198 pp. 290.

YURT, İ., ERGİL, G., SEVİL, H. T., 1971. *Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması Rapor III (Orman Köylerinin Sosyo-Ekonomik Durumu, Devlet Planlama Teşkilatı DPŞT: 1071-233, pp. 253.*